

bells' occid. muntanyenc (Montanyà, *Top. Mèd. de Ponts*, 211; Pobra de Segur, ZRocafort, *BCEC IX*, 70). *Xinada*. *Xinego* (encreuament amb *xarnego*). *Xinet* (com a nom de peix, 'grívia', Plaia, *Proa* de Palamós, 1960, 8); *xineta*.

Xixit 'Emberizàcia' val. *Xixiu* emp. infantil 'cuquet' (*AlcM*).

Xot [çòt, Escrig j.]: «mella: hoyo o raja que causa en una cosa sòlida el golpe de un cuerpo extraño más fuerte que ella; en lo joc de la trompa [baldufa], cachada». *Xuculum*.

La seca i la Meca, barbarisme vulgar d'alguns balears, per *La seca i la Meca*.

XECALINA, mall. 'coça, mala passada', probablement manllevat del cast. antiq. *sacaliña* (i port. *sacalinha*) 'traveta' (avui *socaliña*), una mica alterat per influència del verb *aixecar*, que és allò que fa l'animal, en engegar la coça, alçant l'anca. □ 1.ª doc.: *aixecalinar*, 1855, *Damen.*; *xecalina*, c. 1885, *AMAlcover*.

Suggereix en part aquesta etimologia *AlcM*: «Hi ha la possibilitat de relacionar *xecalina* amb el cast. *socaliña*, però no es veu clara l'evolució semàntica»; i ho rumia, perquè, tot i haver pensat a derivar-ho d'*aixecar*, s'adona amb raó que no es justifica «la derivació *-alina*». Si hagués donat més complets els sentits de *xecalina*; i hagués pres el *DCEC/DECH* (*SACAR v*, 119a36-50 i nn. 22-27) per saber la història del mot castellà-portuguès, no crec que li hagués deixat dubtes la seva bona intuïció. Car *xecalina* no es limita al sentit de «bot d'anques», únic que li dóna *AlcM*, sinó que encara més sovint apareix com a nom d'accions diverses, morals o figurades; i encara que avui el cast. *socaliña* comença per *so-*, abans era *sacaliña*, port. *sacalinha*, i no solament significava 'ardit, parany per obligar il·licitament', sinó també 'traveta, acció d'entrebançar algú parant-li cama'; i altres nocions aplicades a bèsties.

El significat «zancadilla» és el que té en les primeres aparicions del mot en castellà (1435, *Mtz. de Toledo*) i portuguès (fi S. xv, Rui de Pina); i com a *sacaliña*, *-inha*, figura encara en el portuguès Don Duarte (S. xv) i en els castellans Nebrixa, Mateo Alemán i Covarrubias, o sigui fins a princ. del S. xvii. Diu *Mtz. de Toledo*, *Arx. de Talavera*, descrivint una baralla cos a cos: «púsole un traspié pensándola derrocar; desde vido que non podía por aquellas maneras su voluntad cumplir, tentóla de *sacaliña* por ver si la vendería, e non la pudo sobrar» (*Corbacho IV*, § 305).

Més tard el mot pren en cast. el sentit moral «ardid o artificio con que se intenta conseguir que alguno dé lo que no debe» (*RdzMarín, RHisp. XLIX*, 583); en el *Guzmán de Alfarache* d'Aleman, «el censo --- se paga sin otras adehalas ni *sacaliñas*; i en Cervantes (el primer que usa la forma alterada *soc-*, deguda als molts mots cast. en *so-*, com *socavar*, *somover*, *solivianar*, *sonscar* etc.) «queda libre de *socaliñas* y desemeñado». D'altra banda, paraula que s'usa sovint amb referència a bèsties: *sacaliña* «garrocha» (llanceta

per ferir, a toros etc.), en Nebr., Covarrubias etc., «las tajadas y *socaliñas* que hazen a las reses muertas», Cervantes (*Col. Perros, ClCast.*, 217).

A Mallorca fou dita predilecta d'*AMAlcover*, que l'usà molt sovint amb sentit abstracte, moral; o bé amb sentits de moviment, però més amplis que l'únic consignat per l'*AlcM*. També l'usà per a moviments físics d'animals i persones, i amb aquest sentit el devia trobar Aguiló, que tan sovint cita les *Contorrelles* d'*AMAlcover*, en la 1.ª ed., de 1885: «fent bots i *xecalines*»;¹ el tornà a usar sovint en les *Rond. Mall.*: «i no tenia repòs may: sempre bots y *xecalines* y esquerevits», «es boch --- feya bots y escaravits, y tot eren fues y *xecalines*» (*Rond. Mall.*, vi, 50; i, 46). Aquesta acc. de 'coça, guitza', o si es vol 'bot de perna', 'bot d'anca', resulta molt fàcilment de l'etimològica castellana i portuguesa 'traveta, *zancadilla*'.

Però també va usar-ho sovint amb sentit moral; i sovint, en el paroxisme de la seva fúria contra l'Institut d'Estudis Catalans, i els polítics catalanistes de Mallorca i de Barcelona. Després del discurs de «Mes tre Biel» (Gabriel Alomar) contra la seva conxorxa amb el Primo de Rivera: «En Morera i Galfàcia, per fer mèrits ab els Instituters, se féu ahudir per Alomar, i prenent la paraula volgué etzibar-me totes aqueixes *xecalines*, per no dir *coses* que és lo nom que els escayu»; «tals aixecs o *xecalines* dels dos paperangos puig-cadafalquencs» (dos diaris catalanistes de Bna.); «J'Pons, *La Llar dels avis*, --- se demostra tot un escriptor --- me permet dir-li --- que fugí --- del barcelonisme instituter --- del bordissenc dialecte barceloní ---; no, Mn. Pons, dins una novella tan mallorquina com la vostra, no hi diuen gens les *xecalines* i *guitzerries* de les miloques --- instituteres» (*BDLC XI*, 1920, 112, 64; xii, 92).

També es tracta evidentment d'un sentit moral, i més abstracte que cosa de bots de persona, en la cita que el benemèrit dicc. dóna de Jaume Vidal Alcover (*Mirall de la Veu i el Crit*, Palma, 1955): «em venia el bull fondal, la temptació de llibertats i *xecalines*».

Exs. on tenim evolució, i també fàcilment explicable, des del sentit de Cervantes i Mateo Alemán 'ardit, artificio ---': de naturalesa més o menys tramposa, encara que hagi pogut arribar a ser simplement desimbolta, audaç, en l'autor recent, però encara traïdorenc a *AMAlcover*, i sempre brusca o agressiva; cert que *AMAlcover* com a filòleg i amb constant preocupació etimològica, posa de relleu la relació amb la guitza de l'animal (*xecalines/cosces*, *xecalines/guitzerries/etzibar*) i amb l'aixecament o bot de la perna (*aixecs/xecalines*). La relació amb aquest es percebé aviat i generalment: d'aquí el verb registrat pels *Damen* i Tarongí: «*aixecalinar-se*: encumbrarse, elevarse, sublimarse: *alta petere*» i «subir muy altas las aves, *repinarsse*»; però això (altrament no confirmat pel *DFgra.* ni d'altres) és ja una derivació secundària.

Endevinem que el mot va passar del castellà al mallorquí, entre altres coses, però primordialment, com a terme d'equitació acceptat per la noblesa mallorquina botifera dels Ss. xv-xvi, que afalagava simiesca-